

17. Ожубко Г.В. Психологічні засоби формування соціального інтелекту в майбутніх менеджерів : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Г.В. Ожубко. — Харків, 2009. — 19 с.
18. Панкова Т.А. Эмоциональный интеллект как фактор социально-психологической адаптации молодых специалистов: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / Т.А. Панкова. — Москва, 2011. — 31 с.
19. Руденко С.В. Соціальний інтелект як чинник успішності педагогічної діяльності: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / С.В. Руденко. — К., 2008. — 19 с.
20. Савенков А.И. Эмоциональный и социальный интеллект как предикты жизненного успеха / А.И. Савенков // Вестник практической психологии образования. — 2006. — № 1. — С. 30—39.
21. Саутина Е.С. Психолого-педагогические условия развития социального интеллекта студентов-психологов : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Е.С. Саутина. — Тамбов, 2008. — 24 с.
22. Социальный интеллект: теория, измерение, исследование / [под ред. Люсина Д.В., Ушакова Д.В.]. — М. : РАН, 2004. — 176 с.

В статье раскрыто понимание феномена «социальный интеллект». Представлен теоретический анализ взглядов отечественных и зарубежных ученых на проблему соотношения социального и общего интеллекта. Охарактеризована взаимосвязь социального интеллекта и успешности профессиональной деятельности.

Ключевые слова: социальный интеллект, общий интеллект, коммуникативная компетентность, социальное мышление.

In the article the author depicts the understanding of the phenomenon «social intelligence». A theoretical analyses of national and international scientists is presented on the problem of relations of social and general intelligence. The relationship of social intelligence and a successful career is characterized.

Keywords: social intelligence, general intelligence, communicative competence, social thinking.

УДК 159:351.745.5

САВИН О. І.

Інститут психології імені Г. С.Костюка НАПН України

ТРЕНІНГ РЕГУЛЯЦІЇ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ У КОНТЕКСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Висвітлені змістовні, організаційно-процедурні аспекти та результати тренінгу регуляції внутрішньоособистісного конфлікту у контексті профілактики делінквентної поведінки неповнолітніх. Наведені результати констатуючого дослідження серед неповнолітніх з різними формами делінквентної поведінки (бійки, здирництво, вандалізм, дрібні крадіжки та ін.) як підґрунтя для розробки тренінгової програми.

Ключові слова: внутрішньоособистісний конфлікт, делінквентна поведінка, неповнолітні, профілактичний тренінг.

Конструктивне вирішення внутрішньоособистісного конфлікту означає переборювання різних труднощів, це свого роду дії, спрямовані на зниження гостроти суперечностей, відновлення узгодженості внутрішнього світу особистості, досягнення внутрішньої рівноваги і стабільності. Особливого значення профілактика внутрішньоособистісного конфлікту набуває у неповнолітніх, чия психіка є ще не повністю сформованою та підвищено чутливою до впливів оточуючого середовища.

Результати проведеного нами констатуючого дослідження свідчать про те, що існує прямий взаємозв'язок та вплив внутрішньоособистісного конфлікту на психічне здоров'я та делінквентну поведінку неповнолітніх. Основні результати дослідження виглядають таким чином.

Підвищення внутрішньоособистісної конфліктності зумовлює зростання нонконформізму,

зниження здатності до самоприйняття на тлі певної деперсоналізації. За рахунок зниження комунікативних здібностей відбувається відповідне зменшення здатності до прийняття інших. Внутрішня конфліктність пов'язана із тенденцією до самозвинувачення через знижену інтернальність та зменшені організаторські здібності. Вона також пов'язана із заниженою самоцінністю через боязкість та тривожну невпевненість. Також конфліктність залежить від нервово-психічної нестійкості, яка постійно піддається виснаженню внаслідок надмірної перманентної напруженості та фрустрованості, що може породжувати істероїдні реакції у вигляді нав'язливої дружності та зорієнтованості на соціальне схвалення. Зазначене виснаження породжує схильність до психастенії через що значно послаблюється самокерівництво. Внутрішня конфліктність хоча й не набуває стійких агресивних про-

явів, проте знижує загальну соціальну адаптованість внаслідок емоційної нестійкості. В сукупності конфліктність визначає зменшення рівня емоційного комфорту, яке загалом не переростає у негативізм, незважаючи на негативний прогноз щодо загальної нервово-психічної готовності до дій у складних умовах соціальної взаємодії. Надмірна прямолінійність часто набуває неврастенічного забарвлення внаслідок зниженого самоставлення. Вищезазначена внутрішня напруга зумовлює загострення рівня нейротизму, що може породжувати деліквентні поведінкові прояви. Відчуття внутрішньої незадоволеності та суперечливості супроводжується депресивними переживаннями на тлі загостреної чутливості, що може набувати вигляду вегетативних розладів. Тенденції до гіпервідповідальності у формі альтруїстичних намагань визначаються компенсаторним змістом домінуючого відчуття недостатньої задоволеності матеріальних потреб та потреби у безпеці. Разом із тим, конфліктність не спричиняє надмірної піддатливості стресовим станам, загострення авторитарності або егоцентризму чи агресивних тенденцій у формі непрямой агресії.

Підвищення деліквентності на тлі внутрішньоособистісної конфліктності неповнолітніх зумовлює зростання схильності до адикції, як намагання компенсації внутрішньої напруженості суто матеріальними задоволеннями. На це вказує зростання прагматичності при домінуванні матеріальних потреб. Зростання тенденції фіксації на самозахисті визначає загострення загального показника ворожості, що, в свою чергу, обумовлює загальну упереджену сторожкість, невпевненість у собі та боязкість. Схильність до проєкцій внутрішніх конфліктів на зовнішні обставини зумовлюють потребу у безпеці та відповідну сторожку стриманість. Такі непродуктивні форми компенсації конфліктності зумовлюють суттєве зниження загальної соціальної адаптивності. Це проявляється у схильності до подолання норм і правил, яка, на фоні відповідної тенденції зниження моральної нормативності поведінки породжує певний нонконформізм та прямолінійність. Дана схильність проєкціювання власної внутрішньої конфліктності на зовнішнє оточення зумовлює загострення екстрапунітивної форми реагування. При цьому, дана захисна екстрапунітивність визначається зростанням загального рівня агресивності у вигляді вербальної агресії. Зазначена внутрішньоособистісна конфліктність, яку неповнолітньому не вдається розв'язати продуктивно, породжує

ескалацію нервово-психічної напруженості. Це призводить до зниження нервово-психічної стійкості із відповідним підвищенням загального рівня нейротизму, що породжує схильність до невротичних розладів. Виявлена тенденція до зростання конфліктності пов'язана із суперечливими проявами боязкої підлеглості на тлі загострення захисної авторитарності при побудові соціальних відносин. При цьому, нездатність розв'язувати зовнішньо-соціальні протиріччя породжені, з одного боку, – нерозвиненим інтелектом, а з іншого, – вадами комунікативних здібностей.

Узагальнений портрет неповнолітнього, схильного до непродуктивної компенсації внутрішньоособистісної конфліктності через деліквентність, містить наступні риси. Прагнення до нонконформізму, домінантності та прямолінійності на тлі боязкості, тривожності, замкнутості. Домінуюче суб'єктивне відчуття підлеглості на фоні зниження впевненості у собі. Нервово-психічна нестійкість та загострення нейротизму породжує ризик загострень невротичних розладів, зниження загальної комунікативності та організаційних здібностей. Зростання тенденції фіксації на самозахисті при зниженні здатності фіксації на перешкоді визначає загострення загального показника ворожості. Тенденція до зростання особистісної значущості задоволення потреб у безпеці та матеріальному статусу при нівелюванні соціальних, або міжособистісних потреб. Загальне зниження соціальної адаптивності при вираженому емоційному дискомфорті та екстернальності проявляється у загостренні схильності до адикції.

З урахуванням вищенаведених результатів констатуючого дослідження, нами розроблена авторська тренінгова програма профілактики внутрішньоособистісної конфліктності неповнолітніх як чинника деліквентної поведінки.

Останнім часом практична психологія все ширше використовує групові форми роботи, серед яких особливого значення набувають психологічні тренінги.

Психологічний тренінг є інтегральною, універсальною системою цілеспрямованого психологічного тренування особи відповідно до її потреб та цілей діяльності. У результаті тренінгу активізуються інтелектуальний, комунікативний і вольовий потенціал, здійснюється рефлексія минулого і моделювання майбутнього. Це стає можливим за рахунок цілеспрямованого використання спеціальних психотехнічних, ігрових та інших прийомів і методів.

Л.А. Петровська запропонувала під терміном «соціально-психологічний тренінг» розуміти практику психологічного впливу, засновану на активних методах групової роботи [5].

На думку Ю.М. Ємельянова, тренінг – це група методів розвитку здібностей до навчання і опанування будь-яким складним видом діяльності [2].

О.В. Євтихов вказує на те, що груповий психологічний тренінг є методом цілеспрямованих змін людини, спрямованих на особистісний і професійний розвиток через набуття, аналіз і переоцінку нею власного життєвого досвіду в процесі групової взаємодії [1].

Ми поділяємо думку Б.Ф. Ломова про те, що тренінгові технології являють собою ефективні засоби психічного розвитку людини. Їхня цінність полягає у можливості подолання обмежень, які властиві традиційним методам навчання [3].

Сьогодні психологічний тренінг застосовується у вирішенні професійних завдань груп, у підготовці спеціалістів різних професій, для розвитку особистості і розв'язання особистісних проблем, а також у роботі з неповнолітніми. Все більш активно тренінг як профілактичний та корективний засіб застосовується відносно окремих категорій неповнолітніх, в першу чергу схильних до різних поведінкових відхилень.

Мета розробленого і апробованого нами тренінгу «Профілактика внутрішньоособистісної конфліктності неповнолітніх» полягає у формуванні навичок конструктивної поведінки та прийомів регуляції при вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів у рамках профілактики делінквентної поведінки неповнолітніх.

Дана мета конкретизується у наступних завданнях:

- розвиток самопізнання та здатності до самоаналізу для профілактики внутрішньоособистісної конфліктності з метою внутрішньоособистісних та поведінкових змін;
- тренування самоконтролю відносно агресивної поведінки;
- розвиток адекватної самооцінки й упевненості в собі;
- розвиток емоційної стійкості і самоконтролю відносно делінквентних поведінкових реакцій;
- формування та прийняття реальних життєвих планів, позитивних життєвих цілей та розвиток мотивації до їх досягнення;
- підвищення адаптивності неповнолітніх;
- покращення комунікативних навичок та умінь;
- стимулювання процесу особистісного росту, пошук оптимальних шляхів для самореалізації;

- нівелювання негативного досвіду делінквентної поведінки, закріплення позитивних зразків поведінки.

Значимо, що психологічний тренінг «Профілактика внутрішньоособистісної конфліктності неповнолітніх» розрахований не лише на осіб, які відчувають внутрішній дискомфорт та невпевненість, а й на неповнолітніх в цілому, з метою конструктивного врегулювання внутрішньоособистісних суперечностей у рамках первинної профілактики делінквентної поведінки.

Вище перераховані завдання були реалізовані в окремих тренінгових вправах, що проводилися з неповнолітніми (загальна кількість учасників тренінгу – 33 особи), які мали факти систематичної делінквентної поведінки і перебували в приймальнику-розподільнику та на обліку КМСД м. Києва. Розроблена нами тренінгова програма передбачала роботу впродовж чотирьох днів. Для проведення тренінгу були сформовані дві групи з числа делінквентних неповнолітніх. Експериментальна група налічувала 16 осіб, а контрольна – 17 осіб. З експериментальною групою неповнолітніх була проведена установочна робота, спрямована на формування психологічної готовності на тренінгову взаємодію та налаштованості на терапевтичний контакт. Після цього, відповідно до програми, була здійснена цілеспрямована профілактична корекційна робота з учасниками експериментальної групи. Разом з тим, з контрольною групою дана тренінгова програма не проводилася, завдяки чому ми мали можливість виявити зрушення у ключових особистісних рисах профілю, які пов'язані з виникненням внутрішньоособистісної конфліктності.

При відборі неповнолітніх до експериментальної групи враховувалися результати проведеної первинної роботи, а саме:

- експертна оцінка неповнолітніх працівниками КМСД, що опікуються ними безпосередньо;
- аналіз матеріалів, заведених по кожному неповнолітньому із описом його асоціальних поведінкових проявів;
- результати особистої бесіди, поєднаної зі спостереженням на предмет виявлення ознак накопичення внутрішньоособистісної конфліктності;
- аналіз проведених проєктивних методик «Неіснуюча тварина» та «Дім-дерево-людина» з метою з'ясування внутрішніх дисгармонійних станів та їхньої динаміки на внутрішньому та зовнішньому соціальному рівнях;

- застосування у замаскованій формі бесіди експрес-діагностичної методики піддатливості екстремум-станам Андрюсюка із акцентом на питаннях показника внутрішньоособистісної конфліктності.

Неповнолітні неохоче йшли на контакт, виражаючи недовіру, власну невпевненість та певну ворожість у демонстративних проявах поведінки. Було проведено чотирьохденний тренінг з експериментальною групою у вигляді позакласної психопрофілактичної групової роботи. Кожне заняття розпочиналось із встановлення ефективного рапорту, потім виконувалося декілька тематичних вправ і в кінці підводилися підсумки та обговорювався одержаний результат.

Особлива увага приділялася зворотному зв'язку та вмінню учасників виражати свої емоції і переживання. Зворотний зв'язок допомагав учасникам тренінгу усвідомлювати концептуальні моделі позитивних форм поведінки при вирішенні внутрішньоособистісного конфлікту. Проходячи тренінгову підготовку, неповнолітні на підставі зворотнього зв'язку виявили брак умінь та навичок, а також неадекватність наявних установок і стереотипів. Механізми зворотнього зв'язку дозволили неповнолітнім співвідносити результати своєї діяльності та поведінки з цілями тренінгу, що сприяло корекції неефективних моделей поведінки, їх заміні новими, більш ефективними. Обговорення результатів кожного дня дало можливість зробити певні висновки та коректували подальшу взаємодію.

Структура тренінгової програми виглядала наступним чином.

День 1. Роль конфліктів у моєму житті.

1. Знайомство учасників. Презентація тренінгової програми. Правила.
2. Вхідне опитування. Очікування.
3. Поняття конфлікту. Види конфліктів.
4. Суть та значення внутрішньоособистісного конфлікту.

День 2. Стратегії поведінки та прийоми регуляції внутрішньоособистісного конфлікту.

1. Привітання, правила, очікування.
2. Психологічні аспекти регуляції негативними емоційними станами.
3. Готовність до вирішення конфлікту.
4. Основні методи вирішення внутрішньоособистісного конфлікту.

День 3. Знайомство із власним внутрішнім світом.

1. Привітання, правила, очікування.
2. Мій внутрішній світ почуттів.
3. Розвиток навичок самоаналізу.

4. Формування адекватної самооцінки та впевненості в собі.

День 4. Формування власної життєвої позиції.

1. Привітання, правила, очікування.
2. Удосконалення комунікативних та організаторських здібностей.
3. Мої близькі та далекі життєві плани.
4. Підведення підсумків та прощання з групою.

Загальне ставлення неповнолітніх до проблеми внутрішньоособистісного конфлікту виявилось неоднозначним. Спочатку неповнолітні неохоче йшли на контакт з ведучим тренінгу, висловлювали недовіру та в деякій мірі навіть підозрілість. Думки учасників тренінгу розділилися на дві протилежні сторони щодо корисності внутрішньоособистісних конфліктів у житті людини. Але в результаті групового всебічного аналізу вказаної проблематики, неповнолітніми були зроблені такі висновки.

затяжні та невирішені внутрішньоособистісні конфлікти призводять до негативних психологічних наслідків, що проявляються у депресивності, пригніченості, агресивності, різних формах деліквентної поведінки, навіть суїцидальних проявах;

процес вирішення внутрішньоособистісних конфліктів дає можливість для самоаналізу та самопізнання, сприяє розвитку рефлексії та емпатії, допомагає закрити відкрите питання, а не залишити невирішеним на невизначений проміжок часу;

профілактика внутрішньоособистісних конфліктів є запорукою психологічного здоров'я людини, а також допомагає уникнути виникнення ознак деліквентності та адиктивності.

Спочатку в рамках профілактики внутрішньоособистісної конфліктності разом із учасниками тренінгу було розглянуто дану проблему в цілому, потім вплив цього явища на фізичне і психічне здоров'я молодого організму, ознаки та несприятливі наслідки невирішених внутрішніх суперечок.

Поряд з тим на першій сесії було проведено вхідне опитування стосовно проблеми внутрішньоособистісного конфлікту за спеціально розробленою анкетною. Таким чином, крім результатів співбесід, було отримано дані щодо особистого ставлення неповнолітніх до вказаної теми та виявлено загальну стратегію поведінки респондентів у ситуаціях внутрішньої напруженості, що дозволило динамічно коригувати тренінгову програму.

Вправи наступних днів були спрямовані на розширення світогляду неповнолітніх, ознайомлення їх із альтернативними формами проведення дозвілля, із власним внутрішнім світом, почуттями та переживаннями з метою самопізнання та самовдосконалення, була надана можливість самостійно формувати близькі та далекі плани на майбутнє.

Після завершення тренінгу для виявлення динаміки провідних особистісних якостей було проведено ретест. Для встановлення стійкості

одержаних результатів ретест був проведений не одразу після завершення тренінгу, а через три місяці. Для цього було розроблено скорочену модифікацію, що містила у собі лише ті шкали загальної психодіагностичної батареї, які в процесі констатуючого дослідження були визначені як значущі в контексті проблеми внутрішньоособистісного конфлікту. Ретест проводився як у контрольній, так і в експериментальній групі.

Результати тренінгу у формі усереднених значень тесту та ретесту представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати психологічного обстеження учасників тренінгу

Методики	Опитувальник Кеттелла															
Шкали	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	1	2	3	4
Тест	6,73	5,58	8,24	7,21	7,30	5,39	7,42	4,39	4,79	5,88	6,12	4,18	6,73	4,48	7,79	4
Ретест	6,45	5,23	8,00	6,98	7,31	5,09	7,00	4,88	5,01	5,22	5,89	7,13	6,21	7,23	7,04	3,67

Методики	Методика Розенцвейга						КОС-2		Прогноз	Методика Кокошкарвої					
Шкали	OD	ED	NP	I	E	M	Комун.	Орган.	Пункт шк.	Be	Hc	Ps	И	Их	Д
Тест	8,67	5,15	10,03	8,09	7,79	7,91	15,15	16,03	6,45	4,42	1,61	3,12	2,73	0,73	0,30
Ретест	8,11	6,6	9,3	6,9	7,21	6,77	16,5	17,00	7,00	3,45	1,21	2,13	2,14	0,8	0,22

Методики	Опитувальник Орла						Методика Андросюка				Айзенк	
Шкали	Нехтування норм і правил	Схильність до адиктив. повед.	Самоушкодж. і савмо-руйн. пов.	Схильність до агресії і насил.	Вольовий контр. емоц. реакцій	Схильність до делінквентності	S	F	C	CR	Екстраверсія	Нейротизм
Тест	46,33	45,64	42,00	41,61	41,27	43,58	4,27	3,67	5,70	5,64	8,97	11,30
Ретест	45,3	38,5	37,8	39,2	45,8	40,3	4,01	4,2	4,34	5,17	9,56	10,1

Методики	Методика Басса-Дарки										Основні потреби				
Шкали	фіз. агр	вер. агр	непряма агр.	негативізм	дратівлив.	підозрл.	образлив.	почут. вини	індекс агрес.	індекс ворож.	I	II	III	IV	V
Тест	52,6	64,5	67,9	64,2	45,3	38	46,8	62	62,8	42,9	19,3	20,6	25,1	19,1	16,6
Ретест	51,3	62,5	66,1	61,5	45,9	39,5	46	55,2	61,9	41,7	20,1	19,4	22,6	21	15,9

Методика	Методика МИС								СПА					
Шкали	Впевн.	Самовираж	Самовідношення	Самоцінність	Самоприйняття	Самоприв'язаність	Внутр. конф.	Самозвинування	Адаптивність	Самоприйняття	Прийняття інших	Емоційний комфорт	Інтернальність	Домінантність
Тест	7,48	7,00	8,12	8,33	6,30	6,94	2,88	3,27	78,5	88,74	84,29	83,79	81,40	64,76
Ретест	9,3	7,66	7,44	7,34	7,8	7,1	3,3	3,2	79,7	85,3	83,7	85	84	62,7

Методики	Методика Т. Лірі								МЛО-АМ			
Шкали	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	адаптивність	нерв.-псих. стійкість	комунікативність	моральна нормативність
Тест	9,94	6,39	7,58	6,33	5,64	7,70	7,82	7,36	36,21	17,79	10,24	10,36
Ретест	8,4	6,2	6,3	7,4	6,1	7,1	6,9	6,3	38,1	18,3	15,9	13,5

Наведені вище дані дозволяють дійти до висновку про те, що проведення тренінгових вправ, спрямованих на підвищення відкритості та комунікативності, емоційного самоконтролю, адаптивності, впевненості в собі та установки на взяття відповідальності за власні вчинки дало позитивні результати. Зокрема, підвищилися показники впевненості в собі (7,13 – Кеттелл, 9,3 – МИС), комунікативності (16,5 – КОС-2, 9,56 – Айзенк, 15,9 – МЛО-АМ), схильності до вольового контролю емоцій (45,8), організаторських здібностей (17 – КОС-2), адаптивності (7,97 – СПА, 38,1 – МЛО-АМ), нервово-психічної стійкості (18,3 – МЛО-АМ), моральної нормативності (13,5 – МЛО-АМ), емоційного комфорту (85 – СПА), інтернальності (85 – СПА), самоприйняття (7,8 – МИС). В той же час, зменшилася схильність до нехтування норм і правил (45,3), схильність до адиктивної поведінки (38,5), схильність до самоушкоджувальної та саморуйнівної поведінки (37,8), схильність до агресії і насильства (39,2), схильність до делінквентної поведінки (40,3), почуття вини (55,2), депривація (0,22).

Освещены содержательные, организационно-процедурные аспекты и результаты тренинга регуляции внутриличностного конфликта в контексте профилактики делинквентного поведения несовершеннолетних. Представленные результаты констатирующего исследования среди несовершеннолетних с разными формами делинквентного поведения (драки, вымогательство, вандализм, мелкое воровство и пр.) как основание для разработки тренинговой программы.

Ключевые слова: внутриличностный конфликт, делинквентное поведение, несовершеннолетние, профилактический тренинг.

УДК 159.923.2

СЕРДЮК Л. З.

Институт психології імені Г. С. Костюка НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ

У статті запропонована програма психологічного забезпечення мотивації учіння студентів ВНЗ, що ґрунтується на ідеї розбудови ціннісно-сміслового простору особистості, сприятливого для інтеграції цінностей саморозвитку та самореалізації.

Ключові слова: освітнє середовище, мотивація учіння, самодетермінація, самореалізація.

На сьогодні в Україні та в країнах пострадянського простору відбувається зміна загальноосвітньої парадигми. Суть змін полягає в тому, що освіті надається сенс не стільки пізнавальний, скільки розвиваючий. Пріоритетними стали загальнолюдські цінності, життя і здоров'я людини, розвиток особистості, розкриття її індивідуа-

Результати тренінгу продемонстрували низку позитивних зрушень провідних особистісних характеристик, пов'язаних із виникненням внутрішньоособистісного конфлікту та його впливу на делінквентну поведінку неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Евтихов О.В. Практика психологического тренинга / О.В. Евтихов. — СПб. : Изд-во «Речь», 2004.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. — Л., 1985. — 167 с.
3. Емельянов Ю.Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности : автореф. дисс. д-ра психол. наук. — Л., 1991. — 38 с.
4. Ломов Б.Ф. Психологические исследования при формировании профессиональной пригодности: в кн.: Проблемы управления системой формирования профессиональной пригодности будущих офицеров ВМФ в военно-морских учебных заведениях. — Л., 1980. — С. 16—20.
5. Петровская Л.А. Компетентность в общении / Л.А. Петровская. — М., 1989. — 216 с.
6. Петровская Л.А. Тренинг сенситивности как школа рефлексии // Психологические условия социального взаимодействия. — Таллин, 1983. — С. 45—52.
7. Психогимнастика в тренинге / Под ред. Н.Ю. Хрящевой. — СПб: «Речь. Институт Тренинга», 2001. — 256 с.

In this article substantive, organizational and procedural aspects of the training and the results of the regulation of interpersonal conflict in the context of prevention of juvenile delinquency are described. Results of the study ascertaining minors with different forms of delinquent behavior (fights, extortion, vandalism, petty theft, etc.) are presented as the basis for development of the training program.

Keywords: intrapersonal conflict, delinquent behavior, juvenile, preventive training.

льності. Парадигмальні зміни виявляються в переході від класичної до неklasичної і, зокрема, до постнеklasичної моделі освіти.

У роботі [5] здійснено детальний аналіз розвитку системи освіти в Україні та її перспективи, розкриваються зміст та характеристика основних етапів. Зокрема, зазначається, що класична